

Odnosi Srbije i Hrvatske su „na novoj najnižoj tački“, a kada je tako onda je i ostalima u regionu nelagodno. Usred promjenljivog ljeta, srpsko-hrvatska komunikacija političara se usijala. Posljednji rezultat toga je odluka premijera Srbije Aleksandra Vučića da ne ide u Dubrovnik na regionalni Krocija forum.

Prethodno je ministar inostranih poslova u tehničkoj vladi Hrvatske Miro Kovač poručio Vučiću da ukoliko dolazi, „neka ponese spisak optuženih i osumnjičenih“ Hrvata. To je predstavljalo aluziju na najave da će u Srbiji uskoro biti objelodanjene optužnice za zločine počinjene nad srpskim civilima tokom hrvatske akcije Oluja u ondašnjoj Republici Srpskoj Krajini 1995.

Prije Kovačeve izjave, Vučić je saopštio da će se članovi vlade Srbije maksimalno truditi da ne odgovaraju na izjave iz Zagreba. A upravo se poslije govora Vučića početkom avgusta, na obilježavanju 75. godišnjice formiranja ustaškog logora Jasenovac u ondašnjoj Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, rasplamsala žestoka razmena teških optužbi.

Aleksandar Popov iz novosadskog Centra za regionalizam kaže da je ovo „najkritičniji momenat“ u srpsko-hrvatskim odnosima posljednjih godina. „Prvi mogući uslov za prekid ovakve komunikacije ili prva moguća šansa je da se vidi šta će se desiti poslije hrvatskih izbora“, kaže Popov misleći na novo vanredno opredjeljivanje birača za hrvatski Sabor 11. septembra.

Kako je došlo do zategnutih odnosa na relaciji Beograd-Zagreb? Pojedini analitičari smatraju da su postepeno, poslije perioda normalizacije, obje zemlje krenule u manje ili više tihi ili glasnu rehabilitaciju ideologija koje su nepomirljive.

Hrvatska se kiti ustaškim simbolima, Srbija rehabilituje četništvo, a počinje i sve otvoreniju rehabilitaciju bivšeg predsjednika Slobodana Miloševića. Svađe su eskalirale povodom poništavanja sudske presude u Zagrebu kojom je rehabilitovan katolički nadbiskup iz vremena Drugog svjetskog rata Alojzije Stepinac (za Srbiju ustaški kardinal, za Hrvatsku svetac, žrtva komunističkog režima poslije 1945), dizanjem spomenika Miru Barešiću, ustaškom atentatoru na jugoslovenskog ambasadora u Švedskoj Vladimira Rolovića, nošenjem ustaških oznaka na proslavi Oluje...

„Rehabilituje se ustaštvo. Problem je, međutim, što i naši (srpski) političari daju vjetar u leđa ekstremističkim desničarskim elementima u Hrvatskoj kojima dobro dođe oštra retorika pojedinih ministara u Srbiji“, kaže Popov.

Vučić je, na obilježavanju 75 godina od formiranja logora Jasenovac, rekao da se „iz ponora istorije na scenu vraćaju ideje nekadašnje NDH, da nikome i nikada nećemo dozvoliti Jasenovac, Jadovno, Jastrebarsko, ali ni Oluju.“ Taj govor ministar Kovač nazvao je nastavkom politike „Velike Srbije iz 90-ih godina“ u kojoj je i Vučić lično učestvovao.

Ministar Aleksandar Vulin je, reagujući na tu izjavu rekao da iz Kovača progovaraju duboki kompleksi i još dublji strah od istine: „Da li je Vučić izmislio Jasenovac, Jadovno, Jastrebarsko i Oluju? Da li je Vučić izmislio 250.000 protjeranih i prognanih Srba“?

Uključio se i ministar inostranih poslova Srbije Ivica Dačić. On je u odgovoru hrvatskom kolegi rekao da je politika Zagreba „trenutno najveća sramota same EU“. „Dakle, ispada da nije problem što se pred hrvatskim pravosuđem rehabilituje vikar NDH Alojzije Stepinac, što se ulice po Hrvatskoj nazivaju po ustaškom ministru Miletu Budaku, što se ustaškom teroristi i atentatoru Miri Barešiću u prisustvu dva aktuelna ministra hrvatske Vlade svečano otvara spomenik, što se ukida presuda Branimiru Glavašu i što se pokreće inicijativa za legalizaciju ustaškog pozdrava 'Za dom spremni', već je problem državno rukovodstvo Srbije koje Hrvatskoj i čitavom civilizovanom svijetu ukazuje na neprihvatljivost ovakve politike u 21. vijeku“, izjavio je Dačić.

Stjepan Mesić, bivši predsjednik Hrvatske i posljednji predsjednik Predsjedništva SFRJ, ocijenio je da se Srbija i Hrvatska nepotrebno optužuju uz retoriku koja na obje strane podsjeća na početak 1990-ih. „Trebalo priznati da tu nijedna strana nije čista i teško bih mogao reći da ima moralno pravo optuživati onu drugu. Ne može Srbija smatrati normalnim rehabilitaciju Draže Mihailovića i Milana Nedića, a Hrvatskoj predbacivati ukidanje presude nadbiskupu Stepincu...“

Od toga da pravimo nacionalne heroje od notornih kvislinga, ili od ljudi koji su pristajali uz politiku sila Osovine i njihovih satelita, a tek kasno se sjetili malo tome i prigovoriti, nemamo koristi - ni Srbija, ni Hrvatska, naglasio je Mesić u izjavi za Radio Slobodna Evropa.

Rasprostranjeno je i mišljenje, kako su ovakve izjave, prije svega, namijenjene unutrašnje-političkoj upotrebi. Tako Ivica Maštruko, sociolog religije sa iskustvom hrvatskog ambasadora u Vatikanu, ukazuje na dnevno-politički karakter tenzija između Beograda i Zagreba.

Maštruko smatra da ministar Kovač radi na promociji pred predstojeće izbore, ali ne njegove Hrvatske demokratske stranke (HDZ) nego na „vlastitoj, osobnoj promociji unutar HDZ-a, jer izgleda da mu pozicija unutar partije nije čvrsta, pa jednom oštrom retorikom želi sebi poboljšati taj položaj kako bi bio zadržan u igri."

U Beogradu, pak, ima mišljenja da i Dačić radi na vlastitoj promociji, ali za predsjedničke izbore 2017.

Javna verbalna sporenja državnih vrhova Hrvatske i Srbije u pojedinim fazama izgledaju kao da nikada neće prestati. Zatim se komunikacija ipak nekako primiri, do sljedeće prilike. Stiče se tako utisak da su određene političke teme između dviju država jednostavno nerješive, da su posrijedi upravo hronični problemi. Mnogi zato vjeruju da se radi o pitanjima kojima se namjerno obostrano manipuliše. Otuda i mišljenja da redovne srpsko-hrvatske razmirice nisu sukob interesa ili identiteta nego se izazivaju ciljano. Po takvima, riječ je o političkoj igri kojom treba zamaskirati siromaštvo građana i bogaćenje političkih elita. Mišljenje je, naime, da se radi o situaciji čije stalno krizno podgrijevanje odgovara elitama.

„Tačno je, mnogi političari često uopšte ne žele da se te stvari ikad riješe", rekao je Jozo Radoš, evropski poslanik i nekadašnji ministar obrane Hrvatske, „a njihov razlog je to što bi se u protivnom počelo govoriti o delikatnim ekonomskim temama. Oni se drže kao da su međuetničke podjele njihov ekskluzivni feud od kojeg ne smiju odustati. Zatim se stranke forsirano dijele na domoljubne i recimo antifašističke, što stvara dodatni jaz u samom hrvatskom društvu, dok ne znam za ono u Srbiji," kazao je Radoš za Dojče Vele.

Beogradski novinar Miloš Vasić drži da međudržavne prepirke na etničkim relacijama uopšte nisu slučajne. Prema njegovom mišljenju, elite to i rade da bi najbitnija ekonomska ili socijalna pitanja ostala netaknuta. „Oni znaju da će na vlasti ostati sve dok pouzdano funkcionišu njihove spojene posude nacionalizama, po cijenu nove krvi“, uvjeren je Vasić.

Između srpske i hrvatske elite nema saglasnosti o skoro nijednom pitanju, počev od karaktera Jugoslavije, preko zbivanja u Drugom svjetskom ratu do sukoba 1990-ih. Ivica Maštruko ističe da se dvije strane slažu da se ne slažu oko posljednjih ratova. „Ono oko čega je postignuta suglasnost jest to da u ocjeni rata tokom 90-ih nijesu saglasni o karakteru i načinu vođenja rata i o tome se rasprava ne vodi“.

Izgledalo je početkom 2000-ih da se odnosi poboljšavaju, jer su se čelnici dvije države često sastajali, jačala je ekonomska razmjena, ali su poslije ulaska Hrvatske u EU odnosi počeli da se zaoštavaju zato što, kako neki smatraju, nije više morala da pazi na ispunjavanje kriterijuma EU dok je bila kandidat. Čak je i nedavni sporazum predsjednice Hrvatske Kolinde Grabar Kitarović i premijera Srbije Aleksandra Vučića brzo pao u zasjenak.

„Mislim da su ti sastanci bili dio unutarnjih političkih igara što je odgovaralo objema stranama. Problem je u tome da zemlje trebaju odgovornu vladu koja može zaustaviti negativne procese, a oni se mogu zaustaviti onda kada se građani budu osjećali bolje, kada dođe do porasta životnog standarda i ekonomskog rasta. Tada će ovo izazivanje ratnohuškačkih poklika biti deplasirano. Za sada ono ima prođu,“ ocjenjuje Branko Caratan, profesor Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu.

Novinar lista Danas i bivši ambasador Srbije u Hrvatskoj Radivoj Cvetičanin smatra da su ranija poboljšanje odnosa bila prividna. Ti odnosi su se suštinski pokvarili kada je Hrvatska priznala Kosovo, i od tada se nikada nisu oporavili. Bilo je tu mnogo marketinga i manekenisanja, a premalo ozbiljnog rada, ocijenio je Cvetičanin za DW.

Cvetičanin dalje smatra da Srbija i Hrvatska zaista imaju duboke probleme i tešku istoriju iza sebe.

Neizvjesno je da li će lideri dvije zemlje pokušati da spuste tenzije. Ivica Maštruko smatra da će se u domenu retorike nastaviti politika „toplo-hladno“. „To će ovisiti od političke situacije u ovim

zemljama, i to će onda izbijati na površinu kada god se nađe neki povod, pa će se time opet talasati."

Radivoje Cvetićanin je podsjetio da je poslije završetka svog ambadorskog mandata napisao tekst Rat je gotov, u vrijeme posjete tadašnjeg predsjednika Srbije Borisa Tadića Vukovaru. „Sada već nisam siguran da li sam bio u pravu," kaže Cvetićanin. "Sve mi se čini da ova opasna retorika ovih dana kao da sugerše da rat ne da nije završen, nego nešto mnogo opasnije, kao da se misli da rat nije dovršen. I kao je uzeo neku pauzu, i da bi u nekoj budućnosti nešto trebalo da bude dovršeno tim ratom. Mislim da tako mnogi misle. Racionalna politička elita to mora da ima u vidu, taj jedan najnegativniji razvoj događaja, kako bi uspjela da ga predupredi".

Milan BOŠKOVIĆ